

NAŠA MISEL

Leto V.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

Štev. 2. (60)

Izhaja dvakrat mesečno

V Ljubljani, dne 1. januarja 1940

Celoletna naročnina 18 Din

Ljubljana, 1. januarja 1940.

Za seboj imamo leto največjih pretresljajev, kar jih je naša država v svojem dosedanjem življenju preživela. In tekom tega časa brez dvoma ni na nikogar letelo toliko očitkov, kot prav na nas jugoslovenske nacionaliste. Naša jugoslovenska politična koncepcija je baje kriva vseh težav, ki smo jih in jih moramo prebroditi. Na nas se pred množico meče odgovornost za vso tisto državno politiko, ki se jo je do sedaj vodilo, a da se nas pri tem niti ne vpraša ali je to naša politika in ali smo mi kot nacionalisti z njo soglašali.

Vendar je kljub vsemu temu jasno, da ta kriza, skozi katero mora naša država, nikakor ni nastala radi slabosti ideje, na kateri ona stoji. V vseh teh pretresljajih vidimo samo polom nekega ne toliko napačno napisanega, kot napačno izvajane programa. Življenje je izreklo svojo uničujočo sodbo nad notranjo politiko kakršne smo bili do sedaj deležni, ne pa nad temelji, na katerih je ta država osnovana, nad načeli, s katerimi ona stoji in pade, nad idejo, čije pomebljenje predstavlja. To nam daje poguma, da smo ostali jugoslovenstvu zvesti tudi danes.

Globoko se zavedajoči duha obstoječih razmer, dvigamo v nasprotju z vsemi ostalimi strujami jugoslovensko državno misel na prvo mesto svojega programa in šele iz nje izvajamo vse ostalo. Do tega nas je dovedlo opazovanje dosedanjega zgodovinskega razvoja, ki je dokazal, kako je južnim Slovanom njihova tesna politična povezanost nesporni predpogoj za njihovo, svobodnega človeka primerno življenje. Brez naslonitve na močno povezano skupnost, smo posebno mi Slovenci izpostavljeni nevarnosti, da zapademo v nekako malodušje, kakršnega smo imeli že nekolikokrat priložnost opazovati.

Poleg razmerne maloštevilnosti, ki bi nam v primeru sporov s sosednimi državami jemala vsake izglede na uspeh, imamo mi namreč še neko napako, in to je ponaviknanje borbenosti, pomanjkanje v širokih plasteh zasidrane miselnosti o upravičenosti največjih žrtev, ako to tirja borba za ohranitev narodove svobode. Prav je imel naš pisatelj Finžgar, ko je dejal v nekem svojem lanskem predavanju: »Mnogi se vprašujejo, kaj bo, kam bomo prišli: ali pod Moskvo, Rim ali Berlin. Jaz pa pravim. Nikamor ne gremo! Tu bomo ostali!« S temi besedami je odlično označil politično naziranje ogromnega dela naših rojakov, ki jih stoletno suženjstvo ni naučilo gospodariti, ukazovati, temveč le ubogati.

Ne delajmo si utvar in priznajmo si, da je temu res tako. Za preoblikovanje narodovega duha je 20 let svobode premalo. V naših žilah še vedno ne polje svobodoljubna srbska ali črnogorska kri. Mi smo vse preveč zapadnjaški, in vsaj tu zapadnjaški, v slabem pomenu besede. Naš individuum še ni dozorel do tiste mere, da bi brez ugovorjanja in sledeč svojemu lastnemu prepričanju, bil pripravljen položiti svoje življenje v korist narodovega kolektiva, ki mu pripada. Saj ga za kaj takega ni vzgajala niti naša narodna zgodovina, niti naša v narodnih pesmih, pregovorih ali pripovedkah zastopana narodna filozofija.

A vendar je to tako krhko potrebno. Besede: »Narod, ki ne zna umreti, ni vreden, da živi!« niso samo lepa politična fraza, temveč tudi grenka zgodovinska resnica. In potem je žalostno, ko opazu-

jemo, kako večina globoko v svojem jazu raje razmišlja o tem, pod čigavo okrilje bi se skrila, mesto da ponosno dvigne glavo ter samozavestno, pozabljajoč na svoje osebne interese, stopi na branik svojega doma, trdno verujoč v svojo zmago in zgodovinsko pomembnost vloge, ki jo izvršuje.

Ako pogledamo v preteklost in sedanjost ter si skušamo predočiti vzroke tega negativnega duševnega razpoloženja vidimo, da so nastali v glavnem kot posledica pomanjkanja širših političnih koncepcij, ki bi bile edine sposobne vlitii našemu narodu zaupanje vase in v svojo usodo. Za kaj takega pa ni sposobno ne slovenstvo, ne srbstvo, ne hrvatstvo. Kajti vsako zase pomeni le životarjenje, željo po čim popolnejši ohranitvi vsega, kar smo dobili iz preteklosti. Nima pa v sebi dinamike, ne ustvarja daljnih, mamljivih vizij, ki so edine sposobne izpremeniti njihove, tekom stoletnega suženjstva na samostojno življenje in s tem združeno odgovornost nepripravljenega značaje. To zamore samo jugoslovenstvo v svoji popolni izvedbi.

Vera v veliko, od Triglava do Črnega morja se razprostirajočo državo tvori zadostno podlago, iz katere bo lahko zrastle narodno samozaupanje.

A ta vera mora biti prvenstvena. Nihče ne bo države z navdušenjem brnil in ustvarjal, ako mu bomo dnevno dopovedovali, naj to trpi samo kot neko nujno zlo. Noben Srb, Slovenec ali Hrvat ne

bo nikdar dober jugoslovenski državljani, ako ga bomo vedno učili, naj od države zahteva samo koristi, a naj ji ne daje nobenih žrtev. Države ne bomo utrjevali s tem, ako jo bomo v vsem njenem delu in življenju vrednotili samo s stališča posebnih hrvatskih, slovenskih ali srbskih interesov, kot se to danes marsikje dela. Ti interesi si lahko včasih nasprotujejo. Kaj pa takrat?

Mislimo, da obstoja en vrhovni državni interes in v njegovem duhu je treba narod vzgajati. Vsak drugi način, bodisi postavljanje individualnih ali drugih posebnih interesov na prvo mesto, bodisi opravičevanje glavnega interesa s stališča posebnih, pa pomeni začetek nekega razvoja, ki mu ni mogoče predvideti konca. Zgodovina nam pravi le, da tu zelo rade nastajajo borbe in trenja, ki za Jugoslovene nikdar niso imele srečnega konca.

Med dnevnim vrvežem često pozabljamo na tisto osnovno in najvažnejše. Naša notranja politika je še zelo začetniška ter si ni svestna velikih smeric, ki jim mora slediti, ako hoče biti narodna in koristna.

Jugoslovenstvo je eden izmed takih temeljnih zakonov. Le ono je sposobno iz našega naroda napraviti narod ponosnih, samozavestnih borcev, uničiti zadnje pečate suženjstva in nam v bodočnosti dodeliti pomembnejšo in slavnjejšo vlogo, kot smo jo imeli v preteklosti. Zato mu sledimo, prepričani, da bo prihodnost nedvomno priznala naše naziranje o postavljanju jugoslovenske ideje na prvo mesto kot edino pravilno in zrelo.

Za strnitev jugoslovenskih sil

V prejšnji številki »Naše misli« smo obeležili naš odnos do sporazuma od 26. avgusta lanskega leta. Poudarili smo, da je stvarna ocena notranje-politične in zlasti mednarodne situacije privedla jugoslovenske nacionaliste do širokogrudnega podpiranja politike narodnega sporazuma. Ta politika doslej ni izpolnila pričakovanja, da se bo hrvatsko vprašanje rešilo dokončno in v organski zvezi s celokupnim državnim problemom tako glede števila in teritorialne razmetitve banovin, zakonodajne in upravne decentralizacije in obnove državljanjskih demokratičnih svoboščin za ves državni teritorij. Kljub tem nedostatom in postopku, po katerem je prišlo do akta od 26. avgusta, smo novo stanje sprejeli kot dejstvo in računajoč z njim zavzeli svoje stališče do najbolj perečih kulturnih, socialnih in gospodarskih vprašanj. Pri tem smo podčrtali, da se jugoslovenski nacionalisti nismo s tem odrekli veri v pravilnost svojega programa in pravice do akcije v njegovem duhu.

Bolj kot kdaj je potrebna danes strnitev jugoslovenskih sil v aktivno skupnost, ko se pod vplivom preurejanja države in postavljanja mej med posamezne dele naroda ustvarjajo plemenske ali kakor jih imenujemo — narodne fronte. Prvi so zapustili idejo narodnega edinstva in prenesli svojo politično borbo na programsko osnovo svoje narodne individualnosti in pojmovanja naše države kot politične skupnosti treh narodov — Hrvatov. V tem vidijo svoje najmočnejše duhovno orožje in njemu pripisujejo svoje uspehe. V močni in čim samostojnejši Hrvatski vidijo svoj narodni in jugoslovenski državni interes. Ne z jugoslovenskega, pač

pa s plemensko separatističnega ali hegemonističnega vidika nujno izziva ena fronta drugo, tretjo in ne vemo še katero, z enim ali drugim ciljem. Zato nas nič ne presenečajo glasovi, ki kličejo Srbe »na okup«, ker vidimo v tem prirodno plemensko reakcijo na dinamičnost hrvatske plemenske fronte in na poslednje izvršene in še nameravane notranje-politične spremembe. Proti hrvatskemu delu naroda, organiziranemu v svoji posebni banovini s posebnim odnosom do državne celote, vstaja srbski del naroda, ki hoče biti gotov svojega položaja ter odnosov do ostalih delov države in do njene skupnosti. So med srbskim delom naroda mnogi, ki izvajajo iz izpremenjenih razmer v državi vse konsekvence, zlasti pravico, da se enako Hrvatom in težnjam nekaterih Slovencev čim močnejše in enotnejše povežejo v tretjo neokrjeno samostojno ediničo naše države. Značilno je, da se tudi ta zahteva Srbov ne utemeljuje samo s srbskim, nego tudi državnim interesom. Proti avtoriteti hrvatstva hočejo postaviti avtoriteto srbstva.

Jugoslovenski nacionalisti smo nasprotniki vsakršnih plemenskih, pokrajinskih ali verskih front, ker se z njimi ne more služiti konsolidaciji in moči naroda in države. One nujno izzivajo nezaupanje, trenja, konflikte in sovraštvo z nedogledno škodo, ker so ene izzvana posledica drugih. Med njimi je vsak resničen, iskren, trajen in neposreden sporazum nemogoč. One se lahko sporazumejo samo v jugoslovenstvu, ki bo prej ali slej edini most preko prepadov, ki jih bo poglobil ali nanovo ustvaril neposreden konflikt organiziranih plemenskih nasprotij in poskus na plemenskih razlikah organizirati

našo državo. Jugoslovenska misel je edina prirodna spoznavaška formula trajne vrednosti za vse dele naroda in države z vsemi njih resničnimi posebnimi interesi, združljivimi z občimi narodnimi in državnimi koristimi. Stvarno izvajamo jugoslovenstvo, enako pravično vsem delom naroda in države, je edino sposobno uskladiti interese delov z interesi celote, ki si stoje v vzajemni povezanosti.

Kakor smo bili vedno globoko uverjeni, da bi Hrvati svoje upravičene težnje prej in z manjšo škodo zase in za državo in v srečnejši obliki izvajali z borbo za zmago jugoslovenske misli popolne enakopravnosti, tako smo sedaj mnenja, da se proti pretiranemu razedinjalnim tendencam ali plemenskim ambicijam ne da boriti s plemenskimi frontami in programi. Če naj bo propagiranje srb-ske fronte izraz odpora proti tem pretiranim tendencam in skrbi za bodočnost srbstva in države, potem bi bilo proti njim mnogo umestnejše postaviti avtoriteto nedotakljivih skupnih vrhovnih nacionalnih in državnih interesov. Za te interese se ne da boriti z ozkimi plemenskimi frontami, ki bi se pri njim nasprotnih označevale za hegemonistične, nego samo z jugoslovenskim do vseh delov naroda in države v enakem odnosu stoječim programom.

V takih okoliščinah se nam zdi pogrešna misel, ki jo često slišimo, da moramo jugoslovenski nacionalisti pod silo stvarnega notranjepolitičnega razvoja omejiti svoje delo na nove in bodoče sestavne enote države in šele v njih ustvarjati, ločeno drug od drugega, pogoje za bodoče uspešno sodelovanje. Mi smo prav nasprotno prepričani o potrebi stopnjevanega, poglobljenega in razširjenega sodelovanja jugoslovenskih nacionalistov vse države, mimo siceršne različne taktike, ki jo bodo morali oni v posameznih delih države uporabljati z ozirom na različne lokalne razmere, a vsi z istim ciljem. Enotne, vsedrjavne jugoslovenske kulturne in politične organizacije so danes potrebnejše kot kdaj prej. One bodo morale obstajati in se boriti, dokler bo v vseh delih naroda le nekaj jugoslovenskih vernikov. Jugoslovenski nacionalisti so jih dolžni organizirati in utrjevati kot tiste duhovne in življenjske vezi, ki nas bodo družile preko administrativnih, plemenskih ali celo »nacionalnih« meji v naši državi. Mi smo dolžni promovirati svoje prepričanje, uverjeni, da se bo k njemu povrnili po izkustvih naših notranjih sprememb in zlasti v morebitnih nevarnostih sedanjega usodnega svetovnega konflikta ves naš narod kot tistemu programu in ideji, ki nas je edina združevala v preteklosti in nacionalni in politični borbi in more združiti tudi danes k uspešni obrambi svobode v nacionalni državi. Gospod Jovo Banjanin je napisal v »Narodnem listu« o jugoslovenski misli, obsojajoč ustvarjanje plemenskih front, tole: »Tudi pod njo se je mnogo grešilo, toda rehabilitirale jo bodo napake in nemožnosti separatizma.« Zavedajmo se, da se bomo mogli ubraniti vseh nevarnosti samo kot nacionalna in ne narodnostna, zgolj politična država. Samo nacionalne države morejo razvijati tisto notranjo moralno silo, ki jih lahko obvaruje pred zunanjimi napadi ali računmi za zelenimi mizami.

Prve bodo morale politične stranke zavzeti načelno in taktično stališče do nove državne ureditve in novemu položaju prilagoditi svoje programe, organizacije in delo. Po končnem reorganiziranju države, ki po dosedanjem razvoju sodeč vodi skoraj gotovo do treh samoupravnih enot s terminološko težko označljivim obelježjem: hrvatske, srb-ske in slovenske, se bo na novo presnavljalo, oblikovalo in opredeljevalo jugoslovensko javno mnenje in z njim politične sile. Tedaj bo nastopil trenutek za ustvaritev velike vsedrjavne jugoslovenske demokratične strankarske tvorbe iz vseh v osnovnih narodnih in državnih vprašanjih sorodnih elementov. Mnogo bodo lahko k temu pripomogle politične tradicije iz naše preteklosti. Taka povezanost in organizacija enotnega političnega življenja velikega dela našega naroda preko vseh razmejitev, bo ublaževala škodljive posledice morebitnega pogrešnega in pretiranega razedinjevanja in lovila nazaj v svoja jadra veter zdrave reakcije, ki bo po novih izkustvih in razočaranjih gotovo prišla.

Posebno važna mesijanska naloga čaka v novih razmerah jugoslovenske kulturne organizacije in institucije. One bodo morale ustvarjati pogoje za presnovo duha vseh delov naroda od temeljev pri najširših plasteh. Biti bodo morale predstavnik čiste in

načelne jugoslovenske smeri in čuvar ideje, ki ne more nikdar izgubiti na svoji vrednosti in biti kompromitirana zaradi pogrešne taktike ali zlorab. V teh organizacijah mora jugoslovenska ideja najti svoje zatočišče zlasti sedaj, ko je trenutno vsaj na videz nadvladana od drugih idej. V njih mora goreti večni ogenj jugoslovenskega nacionalizma, ki bo v novih prilikah gotovo močnejši, udarnejši in privlačnejši, kot je bil takrat, ko je nosil očitek uradne in ustavno privilegirane ideologije. Vse kulturne jugoslovenske organizacije, s Sokolstvom na čelu, bodo morale razviti načrtno, razširjeno in poglobljeno delo. Posebne dolžnosti ima nacionalna mladina. Ona je bila tista, ki je v preteklosti prebijala z jugoslovensko mislijo zapreke državnih mej in

sovražnih sil, ki so nas ločile in gradila mostove čez prepade sprtih delov našega naroda. Te naloge mora izpolnjevati zlasti sedaj, ko sami postavljamo meje med nas in ko se vračamo pod silo tradicij in senc iz preteklosti ter mnogih pogrešk nazaj, ker nimamo pogledov uprtih naprej.

Ponavljamo prepričanje, da plemenska reakcija na plemensko akcijo ne more roditi drugega kot škodo. Edina njena pozitivna stran more biti v tem, da bo iz te škode sledilo zdravo spoznanje in povratek našega naroda na pot jugoslovenstva. Da to pospešimo in ublažimo težke posledice, moramo strniti naše moči.

Andrej Ursič, Ljubljana.

Razcepljenost naprednega tabora

Delitev političnih skupin v Sloveniji je v svoji osnovi ostala še vedno neizpremenjena, v kolikor izvzamemo razne levičarske pokrete in struje, ki pa številčno še vedno mnogo ne pomenijo. Na eni strani bivša SLS, na drugi pa tako zvani napredni tabor. Ako želimo ostati nepristranski ter pogledati preko navideznih ovir, ki izvirajo v glavnem iz osebnih nesoglasij ali malenkostnih ideoloških razlik, si moramo priznati, da med naprednimi skupinami ni nobene tako velike diference, katera bi lahko predstavljala resno oviro za njihovo skupno politično delo.

Smatramo, da bi bile pri našem narodu, kakršen smo, kjer družabnih plasti še ne razdvajajo globoki in nepremostljivi prepadi (pravega meščanskega stanu in kapitalističnega razreda Slovenci itak skoro nimamo), te razlike upravičene samo kot notranje, bolj organizatorične kot ideološke, delitve sicer enotne politične skupine v poedine odseke, sestavljene in vodene sledstveno področju, na katerem morajo delovati, in posebnim težnjam, ki jih morajo v okvirju celote zastopati. Nikdar pa delitev ne bi smela dovesti do tudi na zunaj popolnoma ločenih in kot smo v preteklosti nešteto krat videli, tudi med seboj še borečih skupin, ki se potem vsled velike sorodnosti, v medsebojnem sovrštvu, obnečujejo z najumazanejšim blatom, želeč s tem čim močnejše podčrtati medsebojne, sicer komaj vidne razlike, ki v večini ne slone na drugem kot na osebnostih in njihovih interesih. V pomanjkanju otipljivih idejnih razlik je bila v našo politiko od najvišjih vrhov, pa do zadnjega vaškega agitatorja, vnesena osebnost mesto ideje in principov kot vrhovno merilo za presojanje dela v poedinih političnih skupinah.

Edino tako si lahko razlagamo veliko razcepljenost in nesoglasje, ki vlada v naprednem taboru, do katere ne bi smelo priti, čeprav radi ničesar drugega, že samo z ozirom na veliko, v temeljih kompaktno klerikalno skupino, s katero mora v Sloveniji računati vsako politično gibanje. Ob veliki needinosti je zmagala nad takim nasprotnikom že v naprej izključena. To bi moralo biti jasno celo političnih analfabetom, še bolj pa onim, ki žele veljati za narodove voditelje.

ŠKODLJIVOST DELITVE SIL

Izgledi na uspeh, z ozirom na naš poseben slovenski politični položaj, obče negativne posledice, do katerih vedno vodi velika politična razcepljenost in njen uničujoči vpliv na politično vzgojo naroda že iz osnove obsojajo stanje naprednega tabora, odnosno onih struj, ki jih pod tem pojmom razumemo.

Obstoječe razmere in politično sektaštvo koristi samo našim nasprotnikom. Z druge strani pa prinaša škodo ne samo nam, temveč v prvi vrsti tudi ideji jugoslovenske skupnosti, čije edine trajni, iskreni in neračunski pristaši so bili od njenega nastanka pa vse do danes v prvi vrsti vprav pripadniki naprednega tabora in vsi današnji, iz njega izvirajoči ali z njegovo cepitvijo ustvarjeni pokreti, stranke, pokretiči in strančice.

Tako so lastni interesi političnega gibanja kot takega, njegova odgovornost za politično vzgojo naroda in negotovi, nevarnosti polni časi, v katerih je jugoslovenska državna ideja postala primarni zakon vseh zdravih narodovih političnih sil, pripravili že nekatere poedince do tega, da se kritično prično baviti s položajem naprednega tabora. Vsi

soglašajo v tem, da je potrebna koncentracija in obsojajo današnjo razcepljenost.

Tega mišljenja smo tudi mi. Toda nikakor ne soglašamo z njimi v tem, ko si vsakdo zamišlja to koncentracijo samo okrog sebe. Smatramo, da so njihove cenitve položaja nepopolne, ker se ne vprašujejo za lastno krivdo, ki je včasih vse preveč očitna. Mislimo, da ni rešitev položaja toliko v ustvarjanju nekega papirnatega bloka, kot v preorojenju političnega duha in vzgoje, ki je v naprednem taboru zavladala in katera naj prerajena v bodoče prepriči ter onemogoči vsa nova dezertstva in nepotrebne razkole.

VZROKI RAZCEPLJENOSTI

Katoliški tabor pogosto prigovarja, da je glavni vzrok razcepljenosti naprednih vrst pomanjkanje neke skupne, dovolj močne ideje, ki bi jih vezala v trdno celoto. A spori, do katerih prihaja tudi pri njih, ki imajo v veri vsekakor dovolj avtoritativno in vsestransko vodilno idejo, nam dajo slutiti, da temu ni tako.

V časih, ko vsenovsod stopa nacionalna ideja na vodilno mesto v življenju poedinega naroda, v kolikor ga celo že ne zavzema, tvori iskrena in globoko občutena, brezkompromisna jugoslovenska nacionalna misel kot politična in socialna, a svoboda misli kot svetovnonazorska ideologija vsekakor dovolj močno osnovo, na kateri bi lahko stala solidna, proti vsem internacionalizmu in boji desničarskemu ali levičarskemu diktatu nad intelektom se boreča politična enota. Morebitni, od daleč gledano nebitveni, različni pogledi na razna vprašanja ali celo samo različna naziranja o trenutni politični taktiki, niso tako važna, da bi celoto razdvajala v poedine, od vrha do temeljev ločene dele.

Pomanjkanje skupne ideje torej ne daje povoda za spore v naprednem taboru.

Vzroki so drugje. Iskati jih moramo tam, kjer napredni tabor kaže, za razliko od drugih zrelih političnih skupin, svoje posebne slabosti. Tu pa naletimo na to, kar smo iskali.

Pomanjkanje čute medsebojne povezanosti, zavesti o samoodgovornosti in odtod izvirajoče nezrelo notranje strankarsko življenje so tiste rak-rane, ki jih je treba v naprednem taboru kot prve zdraviti. Iste prihajajo do izraza zlasti v načinu, kako člani, posebno vodilni, poskušajo v skupini sami uveljavljati svoje ideje in kako se bore za njihovo uresničenje.

S CEPITVIJO NE JAČAMO CELOTE

V dobi preloma, ki ga doživljamo, in ob naši neuravnovešeni notranji politiki, se iz dneva v dan pojavljajo novi momenti, napram katerim mora vsaka politična skupina zavzeti svoje stališče.

Samo ob sebi je razumljivo, da se vedno pojavi več naziranj o tem, kaj bi bilo najbolje storiti. Vodstvo samo pri reševanju kakšnega vprašanja lahko pogreši in njegovo delovanje morda ni v skladu z mišljenjem večine političnih somišljenikov.

V tem primeru nastopi potreba po izpombi. Na površje naj pridejo nove glave, ki bodo bolj razumele nove razmere. Saj se v tem smislu mnogo govori o krizi vodstva v naprednem taboru. In če je neka skupina prepričana, da je temu tako, če z vodstvom v konkretni stvari ne soglašajo, kaj je potem njena dolžnost, kaj naj napravi?

Stopila bo napram vodstvu v odprto opozicijo in nastalo bo notranje vrenje. Z borbo bo skušala

uveljaviti svoje poglede in če je dovolj zrela ter sposobna, bo zmagala nad starim vodstvom, ki bo s tem podleglo močnejšemu. Ako pa ne uspe pridobiti večine, potem bo vseeno ostala disciplinirana, zbirala sile in material za novo borbo ali pa premagana položila orožje, ker bo neuspeh morda razkril nepravilnost njenega mišljenja.

To je pot, po kateri se vrši notranji razvoj in rast v vseh zrelih političnih skupinah na svetu.

Le pri nas je drugače. Čim nekomu nekaj ni prav, izstopi, ustanovi si lastno stranko ali iznajde kako novo podružnico in prične zbirati pristaše, ki jih seveda jemlje tam, odkoder je sam prišel. Z najbolj žolčnimi napadi prične blatiti gnezdo, v katerem se je sam izlegel. Proglašuje, da je edino njegova politika pravilna, poziva na rušenje vsega starega, saj ima njegovo itak toliko boljše izgleda. Je to prav?

Spoznali smo, kako nujno je potrebna čim tesnejša povezanost vsega naprednega tabora in to tako v interesu njega samega in njegovih pripadnikov, kot tudi v interesu idej, ki jih predstavlja. Ali ni na prvi pogled jasno, kako koristno, nujno in na osnovi vseh tradicij razumno bi bilo, da ta enota čuva svojo skupnost in vedno le kot celota skupno izpreminja svojo dnevno politiko in taktiko.

Nihče ne bi imel ničesar proti temu, ako bi nekdo deloval, da napredni tabor v gotovih smereh izpremeni svojo smer ali način dela, da se pridruži kakšni novi politični kombinaciji. Toda razdvajati to skupnost vseh naprednih Slovencev ter se obenem trkati na prsa, češ, da se to dela v cilju jačanja naprednega elementa v Sloveniji, je ali skrajna politična pokvarjenost ali pa naravnost kaznjiva politična kratkovidnost.

Ze sam zloben smeh političnih nasprotnikov nam dovolj jasno kaže, kako jim gre v račun tak razvoj dogodkov. Saj če pogledamo vse dosedanje oddvajevalne poskuse, brez težav spoznamo, da nobeden od njih ni uspel niti poštono načeti, kje pa šele razbiti jedro naprednega tabora. Vsako tako početje je koristilo samo našim nasprotnikom, ki so odtod črpali argumente, s katerimi so nas napadali in večali seme razdora.

A čeprav vzamemo najugodnejši uspeh, ki bi ga taka cepitvena akcija lahko dosegla in predpostavljamo, da bi uspela odvzeti staremu vodstvu vsa njegovo vojsko, vključ temu take akcije še vedno ne bi bilo odobravnati. Tu je mnogo institucij (domovi, tisk itd.), ki jih je napredni živelj od danes ustvaril in neumno bi bilo uničiti dolgoletno delo ter brez potrebe potem graditi vse iznova.

Tudi to je eden izmed razlogov, ki nam jasno potrjuje edino pametno potezo: ohraniti enotnost naprednega tabora. V kolikor so potrebne neke preusmeritve, naj se napredni tabor preusmeri kot celota. Če kdo s trenutno politiko vodstva ne soglašja, naj prične opozicijo, toda od znotraj, ne od zunaj, konstruktivno, ne razdiralno. Isto velja za vodstvo, ako ga opozicija prisili k umiku.

Tak način izživljanja notranjih trenj bi moral biti vrhovni zakon za vsakogar, od glavnega političnega voditelja pa do zadnjega člana.

Z njegovo realizacijo, ki zahteva ne samo uvidevno vodstvo, temveč tudi uvidevno opozicijo, bi bila odpravljena sedanja neenotnost, ki vlada med naprednim življenjem in združenim naprednim element bi v politiki vedno imel vlogo, primerno svoji moči in sposobnosti.

O tem naj razmislijo vsi oni, ki danes govorijo o koncentraciji in ko bodo pretehtali svoje tozadevno delovanje, kateremu se imamo v precejšnji meri zahvalili za današnji položaj, naj pomislijo, kaj so napravili.

Z marsikom izmed njih smo imeli priliko govoriti. Vsak je do tu popolnoma soglašal z našimi nazori. Vsi izjavljajo, da imamo prav, da so tudi oni tako poskušali, a ni šlo, in končno jim ni preostalo drugega, nego zapustiti obstoječe politične organizacije in ustanoviti svojo.

Ogledimo si nekoliko te njihove poskuse.

STARO VODSTVO NIKDAR PROSTOVOLJNO NE ODPSTOJA

To je znano pravilo. In prav je tako. Ta način nam jamči, da bo dotičnik, ki vrže staro vodstvo, stvarno nekaj znal in mogel, saj je že borba za oblast v organizaciji zahtevala od njega gotove sposobnosti.

Vsled tega že v naprej odpade ugovarjanje onih, ki pravijo: »Vodstvo naprednega tabora je nesposobno. Naj odstopi, pa se ne bomo cepili.« Napačno. Ako ste sposobnejši, potem ga premagajte na njegovih lastnih tleh. Vrzite se v podrobno delo. Pridobivajte skupnino za skupnino in ko bo večina v vaših rokah, bo delo lahko.

Tako pa dosednji opozicionalci v naprednem taboru niso postopali. Poskušali so morda doseči kaj naravnost pri samem vodstvu, ki se razumljivo samo ni hotelo umakniti ali kloniti, nakar so se uvažljeno umaknili ter pričeli sipati strup in ogenj. Na neko resno delo za razširjanje svojih nazorov med širokimi vrstami članstva se pa ti ljudje običajno niso podali.

POLITIČNO DILETANTSTVO

Tako smo doživeli, da so pričeli igrati vlogo političnih voditeljev poedinci, ki po svojih sposobnostih in znanju to v mnogih primerih nikdar ne bi mogli biti. V borbi proti pravim politikom bi takoj politično propadli. Že sam očiščevalni proces, ki se vrši ob priliki notranjih strankarskih borb, jim nikdar ne bi dovolil priplavati na površje.

Zato so se raje oddvojili, ustanovili lastne organizacije in zbrali okrog sebe ljudi, ki so še manj politično sposobni kot oni. Prav pravi latinec: med sl pei enooki kraljuje. In tak primer je tudi tu.

Tako je bil v našo politiko vnešen diletantizem. Pojavljali so se pokreti, ki so za trenutek navdušili množice (n. pr. bojevnik, ki so celo klerikalcem poslužili kot hvalačno sredstvo), da jih potem še tem huje razočarajo, ker niso ničesar dosegli. Zableščala so se imena, ki so vse obljubljala, a nič napravila. Ustanovile so se organizacije, ki tiče v slepih ulicah in ves vanje vloženi trud je politično popolnoma neproduktiven.

Ali se je potem čuditi, da so ljudje postali nezaupljivi, politično negibni? Saj ne vedo, za kom naj gredo in komu naj zaupajo.

POLITIČNA STRANKA — POLITIČNA ŠOLA

Končno podčrtajmo še enega izmed važnih razlogov, ki nam dokazujejo, da moramo v takem nezdravem notranjem strankarskem življenju iskati glavni razlog onega oportunističnega in defetističnega duha, ki vlada v dobrem delu naše javnosti.

Dvajset let Aleksandrove univerze

Pretekli teden je Aleksandrova univerza uradno proslavila svoje dvajsetnico. Neglede na to kakšno obeležje je ta proslava imela in kakšen je naš odnos do nje, je naša dolžnost, da se ob tem dvajsetletnem jubileju spomnimo dolgotrajnih borb za univerzo, osvetlimo njen pomen ter iznesemo tisto, kar smatramo za podlago njenega žitja in pravice njenega bodočega delovanja.

POMEN UNIVERZE

Ko je bila pred desetletji prvič postavljena zahteva po univerzi v Ljubljani, ni bila oprta na vse one momente, ki so jo podkrepjevali v kasnejših časih. Ali že ta prva zahteva je bila oprta na prepričevalen in zadosten razlog za ustanovitev: izhajala je iz prepričanja *kulturne dozorelosti*, ki naj dobi izraza v najvišjem znanstvenem zavodu — univerzi, ki je narodu tista pomembna legitimacija, ki mu pribori vstop v vrsto kulturno priznanih narodov, da z njimi v najplemenitejši tekmi prispeva svojemu narodu in vsemu človeštvu čim več k napredku. Novi časi in nove prilike so prinesle s seboj nova gledišča in nove utemeljitve vedno četše in energičnejše zahteve po lastni univerzi. Pomen univerze za narod je dobil širše in globlje obeležje. Leto 1848. in naslednja so značilna preokretnica v tem smislu. Poleg momenta enakopravnosti postaja vedno močnejši *nacionalni moment*. Narodna značilna samobitnost zahteva svoje priznanje, ali pri tem naleteva zahteva, ki je dobila tudi *politični značaj*, na vedno močnejši odpor nasprotnih faktorjev, ki jim ideja narodne univerze predstavlja preveliko opasnost. V teh dveh momentih, ki sta bila glavni gonilni sili ustanovitve naše univerze v njeni zgodovinski dobi, sta v glavnem vsebovani tudi prvobitni najvažnejši oznaki njenega pomena. — Toda tema dvema so se pridružili še novi, ko se

Politika je visoka umetnost. Zahteva celega človeka in diletantstvo se nikjer tako ne maščuje kot vprav v politiki. Brez smotrnega dela in vztrajnosti je nemogoče doseči rezultate trajne vrednosti.

Politični duh pa, ki vlada danes ponekod v naprednem taboru, ni sposoben navajati svoje pripadnike ne k smotrnosti, ne k vztrajnosti. To večno skakanje sem in tja, ustanavljanje tega in onega, ni niti najmanj politično vzgojno. Oro ustvarja le politično nezadovoljnost, ne pa vztrajne delavce.

Zvestoba gotovi skupini je eden izmed osnovnih principov zrelega političnega življenja. Ne morda toliko za navadno članstvo, a toliko bolj za vodstvo. Kar v organizaciji ni prav, je treba popraviti. Vsakdo se mora zavestati, da s članstvom v organizaciji nosi tudi odgovornost za njeno delo in ne sme metati krivdo samo na druge. Stalnost politične grupacije je predpogoj politične kontinuitete in tradicije, ki je znak politične zrelosti, h kateri moramo stremeti. Z miselnostjo, če to ni prav, bomo pa razbili in napravili novo, je treba zaključiti. Neka nepravilnost v lastni politični skupnosti sme izzvati samo željo za popraviljanje, ne pa za rušenje.

Edino na ta način bo politična stranka lahko vzgajala svoje članstvo v politično pozitivnem smislu in bi bila taka šola, kakršno narod v politiki rabi, in vse dobrodejne posledice, ki bodo imele odmev na vseh področjih našega javnega in državnega življenja, ne bodo izostale.

ZAKLJUČEK

To so pogledi na sedanje stanje v naprednem taboru, ki smo jih morali izreči ob pojavu raznih zahtev po koncentraciji, čije upravičenost, kot že rečeno, priznavamo.

A obenem izjavljamo, da je ista možna samo ob popolni likvidaciji tistega duha, ki je dovedel do sedanje razcepljenosti, kar naj se pokaže v povratku vseh desidentov k oni matični skupini, ki je bila že v preteklosti, kot je tudi v sedanosti, glavni nosilec napredne in jugoslovenske ideje med Slovenci. In tu naj se potem izvrše potrebna razčiščenja. Temu jedru bo treba pripojiti še druge, že starejše, a sorodne skupine tako, da bo zrastle pravi enotni napredni tabor, sposoben za izvrševanje svojih nalog. — To zahteva čas, ljudje in naša vest.

Ing. B. Sancin.

je v narodni državi ostvarila stoletna zahteva. Univerza je prevzela naše nalogo, da kot najvišje kulturno žarišče prispeva nemajhen del k ostvaritvi onih življenjsko nujnih pogojev medsebojnega sožitja Slovencev, Srbov in Hrvatov, ki more dati novi državi življenjsko silo in odpornost. *Ne univerza ozkega šovinističnega samoslovenskega koncepta, ampak najvišji vzgojni zavod širokih, razumnih in nujnih intencij, ki »ne bo utrjal slovenskega separatizma in ne bo povečaval prepada med slovenstvom in srbohrvatstvom, nego bo le nov most med najbližjima si jugoslovenskima plemenima,«* kot je to dejal v »Ljubljanskem zvonu« Anton Aškerc. Ta njena dolžnost postaja ponovno nad vse pomembna danes, ko sredobežne sile nevzdržno delujejo na tem, da razbijajo tisto, kar je prirodno in zgodovinsko dognano. V tem je poleg *znanstvenega delovanja v popolni svobodi duha brez dvoma ena najsvetejših in najplemenitejših nalog naše mlade univerze.*

Univerza ima za nas še drugi pomen. Ona mora biti *vzgojebišče naše inteligence*, inteligence malega sklopa ljudi, katerega najvišji zakon je: količino nadomestiti s kakovostjo, maloštevilnost izpolniti z visoko stopnjo duhovne kulture, ki utemeljuje danes obstanek malih narodov.

Če bo šlo stremljenje naše mlade univerze v teh pravicah, bo opravičila v polni meri svoje poslanstvo; postala bo nepogrešljivi faktor pri izgrajevanju naše bitnosti, simbol naše življenjske sile in kulturne višine. Takšni univerzi želimo uspehov, na takšno univerzo bomo ponosni.

ZGODOVINA BORB ZA UNIVERZO

Naše dnevno časopisje se je z zgodovino borb za našo univerzo bavilo dokaj obširno. Zato tukaj ni mesto, da široko govorimo o poznanih stvareh.

Omeniti pa je ta prizadevanja potreba vsaj na kratko iz enega razloga: da se ponovno podčrtajo zasluge resničnih borcev, ne pa nekkih namišljenih politično obeleženih ljudi, kot se to danes hoče.

Naša univerza nima bogate tradicije. Doba dvajsetih let je bila prekratka, da bi si jo mogla ustvariti. Ali za seboj ima pestro zgodovino borb, ki segajo daleč v preteklost. Prave početke borb pa je prineslo leto 1848. — pomlad narodov, ko so Slovani v Avstriji postavili zahtevo po narodnih univerzah. Slovenska prošnja je bila takrat odbita. Borba se je nadaljevala. Prvi uspeh — nekatera slovenska pravna predavanja — ni mogel zadovoljiti. L. 1849. so bila ta predavanja prenešana na graško univerzo.

Taborniška in čitalniška doba je prinesla tudi v vprašanju univerze novih sokov; jačje pa so postale zahteve, ko so stvar vzeli energično v roke akademiki. Shod slovenskih akademikov l. 1868. v Ljubljani ter čez leto dni sledeči shod istotam sta razpravljala o ljubljanski univerzi. Na slednjem je bila sprejeta resolucija: »Zbrani študentje v Ljubljani zahtevajo od vlade, da ji pravičnega zahtevam slovenskega naroda ter ustanovi univerzo v Ljubljani z učnim jezikom slovenskim.« Ko so leta 1890. Italijani v tržaškem in istrskem deželnem zboru postavili zahtevo po italijanski pravni akademiji, je bil to znak za Slovence, da ponove zahtevo po svoji univerzi.

Toda tedaj se je dogodilo vsega obsojanja vredno izdajstvo. Prvi slovenski katoliški shod, ki se je vršil l. 1892. v Ljubljani, se je, boječ se akcije naprednih ljudi, ki so vodili borbo za univerzo, v resoluciji postavil na sledeče stališče: »Ker ni upati, da bi se visoke šole kmalu preosnovala v verskem smislu, priporoča katoliški shod, naj podpirajo Slovenci Društvo za ustanovitev katoliškega vseučilišča v Solnem Gradu, od katerega pričakujemo, da bo zasnovalo nekaj slovenskih vseučiliških stolic.«

Par let kasneje se je borba začela znova. L. 1898. je v kranjskem deželnem zboru govoril Ivan Hribar: »Skrbeti moramo — in to bom smatral za svojo življenjsko nalogo, da se uresničijo zahteve vsega slovenskega naroda, da dobi bela Ljubljana že enkrat svoje vseučilišče.« Na isti seji je stopil v vrsto borcev tudi dr. Majaron, ki je bil posleden glavni. V borbi za našo univerzo ima ta seja zgodovinski značaj. Na njej je bil sprejet predlog o ustanovitvi vseučiliškega fonda, iz katerega naj bi se podprla univerza, čim bi prišlo do njene ustanovitve. Toda l. 1911. je kranjski deželni odbor na predlog poslancev SLS in s pomočjo nemških poslancev izročil 700.000 zlatih kron, kar bi znašalo danes 15 milijonov dinarjev, klerikalni Zadrudni zvezi kot brezobrestno posojilo za nedoločen čas. S tem je v korist gnojnih jam in svinjskih hlevov, v katere je bil denar investiran, propadel po zaslugi SLS težko priborjeni znesek za bodoče vseučilišče. Obenem je bil to dokaz, da večinska klerikalna stranka odstavlja univerzitetno vprašanje z dnevnega reda.

Nad vse živahno je postalo gibanje za univerzo l. 1901., ko so se vršile na Dunaju in v Gradcu velike demonstracije slovenskega dijaštva. Zahteva po univerzi v Ljubljani je dobila širši značaj s tem, da naj bi postala univerza za Slovence, Srbe in Hrvatce. Demonstracijam v Gradcu in na Dunaju so sledile demonstracije tudi drugod. Praga, Brno, Budimpešta itd. so navdušeno podprla zahtevo Slovencev po lastni univerzi. Pri teh demonstracijah so sodelovali češki, mađarski, hrvaški, srbski, poljski in bolgarski akademiki. Na shodu v Pragi sprejeta resolucija je pozivala vse slovanske parlamentarne klube k energičnemu zavzemanju za univerzi v Ljubljani in Brnu. Slovenci, srbski, bolgarski in hrvaški akademiki v Zagrebu so zahtevali ustanovitev jugoslovenske univerze v Ljubljani, slovanski akademiki v Budimpešti pa so postavili zahtevo, da se »što brže oživotvorijo slavenska univerza v Ljubljani kao univerza svih Jugoslavena.«

Doma sta se l. 1901. vršila dva velika shoda za ljubljansko univerzo: eden v Ljubljani, drugi v Trstu; 191 občin pa je vladi poslalo prošnjo, da ugodno upravičeni želji Slovencev ter ustanovi univerzo.

L. 1902. je bil v Ljubljani ustanovljen vseučiliški odsek, v katerem so bili: dr. Andrej Ferjančič, dr. Vladimir Foerster, dr. Fran Ilešič, dr. Valentin Krisper, dr. Valentin Kušar, dr. Danilo Majaron,

dr. Lovro Požar, Andrej Senekovič, dr. Fran Tomišek, dr. Karel Triller in dr. Jakob Žmavec.

Zborovanja in shodi so se vršili vsa naslednja leta. L. 1903. je bil velik shod na Dunaju, kjer je govoril pokojni dr. Zerjav, takrat jurist: »Za nas najtehtnejši argument za univerzo v Ljubljani je njen pomen za narod. Slovenci bomo stopili v krog onih, ki samostojno delajo za napredek znanosti, svoje moči bomo porabili zase in ne bomo posojevali najboljših glav tujcu...«

Doma sta delovala z vztrajno marljivostjo dr. Majaron in Ivan Hribar. L. 1904. je bila v propagandne namene ustanovljena ljudska visoka šola »Akademija«.

Shoda l. 1907. v Pragi sta se udeležila med drugimi profesorji tudi Masaryk in Čelakovsky.

Leto 1908. je bilo jako burno. Spopadi med italijanskimi in nemškimi akademiki na Dunaju so imeli velik odmev tudi med slovenskim dijaštvom, ki je ponovno stavljalo svoje zahteve.

Do uresničenja zahteve je prišlo šele v nacionalni državi. Takoj po osvobojenju je bila na predlog dr. Rostoharja obnovljena vseučiliška komisija, katere predsednik je postal dr. Majaron. Predlog o slovenskem provizoriju na zagrebški univerzi, ki se je pojavil takrat, je bil odklonjen. Po odstranitvi raznih zaprek je bil slednjič na ministri seji dne 30. junija 1919. sprejet zakonski predlog o ustanovitvi univerze v Ljubljani. To sejo je v odsotnosti ministrskega predsednika dr. Protića, ki se je mudil takrat s tremi drugimi ministri: Kramerjem, Trifkovičem in Marinkovičem na zahtevo naše delegacije na mirovni konferenci v Parizu, vodil podpredsednik Korošec. Dne 23. julija je bil zakon sankcioniran, koncem avgusta pa so bili imenovani prvi profesorji (18) s predsednikom dr. Plemljem, ki je postal potem prvi rektor naše univerze. Jeseni l. 1919. pa so se prvič odprla vrata naše mlade univerze.

Dolga je bila doba borb zanjo, ali požrtvovalnost naprednih in nacionalnih generacij je bila kronana z uspehom. Ko danes obračamo poglede nazaj v preteklost, vidimo pred seboj v vrsti borcev imena najpožrtvovalnejših naših sinov: dr. Danilo Majaron, Ivan Hribar, in nato po časovni razvrstitvi Josip Jurčič, Maks Samec, Fran Levec, Oblak, Razlag, Bleiweis, Luka Svetec, Tavčar, Kukovec, Polec, Sagadin, Senekovič, Zupanič, Prijatelj, Triller, Kokalj, Lavrenčič, Rybač, Zerjav, Kramer, Zalokar, Rostohar in mnogo drugih. To so možje, ki so se resnično borili za slovensko univerzo takrat, ko je bilo to nadvse težko, v tistem času, ko so se ljudje, ki se danes postavljajo med prvoboritelje zanjo, izrekli proti njej in za nekakšno katoliško univerzo v Salzburgu, za ideal, ki bi ga hoteli videti uresničena danes v Aleksandrovi univerzi.

Toda pri tem ne smemo pozabiti na moža, ki si je brez dvoma pridobil tudi veliko zaslug za našo univerzo. V mislih imamo Ljubo Davidoviča, ki je kot šef najmočnejše stranke, demokratske zajednice, mnogo pripomogel v svojem razumevanju k temu, da je bila naša univerza ustanovljena v tako kratkem času, sredi takrat gotovo še bolj važnega dela.

Uradna proslava dvajsetnice se ni spomnila vseh zaslužnih mož, ki so mnogo žrtvovali za ostvarene naše univerze. Najti bo treba priliko, da se tudi tem, ki so bili izpuščeni, da dostojno priznanje in izreče zahvala za njih žrtve. Uradna proslava dvajsetnice, razumljivo, za to ni bil primeren trenutek.

DELOVANJE UNIVERZE IN PRILIKE NA NJEJ

Vsak jubilej predstavlja hkratu tudi bilanco. Za to je potreba, da ob dvajsetnici naše univerze tudi kritično premotrimo njeno dosedanje delovanje ter ugotovimo, kakšne uspehe more beležiti na znanstvenem polju, koliko je stvarno prispevala koristim naroda, kje so napake in če so, kako jih popraviti. Razumljivo je, da se pri tem ne smemo posluževati napačnega merila; to bi stvari, ki je mlada in se mora poleg tega prečestokrat boriti s težkočami, ki bi jih v svrhu nemotenega dela sploh ne smelo biti, morda škodovalo, kakor bi na nas lahko padel očitek neseriозnosti. Kljub temu pa je treba jasno povedati tisto, kar se mora popraviti v korist popolnejšega in pravilnejše usmerjenega razmaha naše Almae matris.

Če pogledamo znanstveni napredek naše univerze, moramo ugotoviti, da se je nivo v tem razdobju

brezdvomno dvignil. Početne pomanjkljivosti se popravljajo iz leta v leto in dasi ne z naglimi koraki, vendar stopa naša univerza v tem pogledu po sigurni poti v bodočnost. Z zadoščenjem, kakršno je radi naše malostevilstvi tem pomembnejše, moramo ugotoviti, da ima naša mlada univerza lep kader znanstvenikov, ki so priznani tudi v inozemstvu. Ob tej priliki smo dolžni izreči vse priznanje in zahvalo tudi številnim ruskim učnjakom, ki so mnogo pripomogli k lepemu vzdigu naše mlade znanosti.

Da more takšen kader sposobnih ljudi zanesljivo strokovno vzgajati mladino, je jasno. Poudarjamo tu željo, da se mladim znanstvenikom omogoči še bolj poglobljanje študija v inozemstvu, kakor doslej. To vprašanje je težko radi tega, ker naša univerza sama ne razpolaga z zadostnimi sredstvi, ki bi to omogočala, naši ljudje pa niso še vzgojeni v onem mecenškem smislu, da bi po svojih močeh pomagali. Le redki so primeri, da bi se posamezniki spomnili naše univerze in z ustanovami podprli njeno znanstveno stremljenje. Vendar je potreba po znanstvenem naraščanju tako nujna, da je dolžnost univerze, zagotoviti si sredstva za njega izobrazbo na vsak način, da nekoč ne bo morda stala pred konstatacijo: znanstveni nivo univerze nade, oziroma ni dovolj visok.

V pogledu znanstvene publicistike moremo za beležiti lepe uspehe. V kolikor bi si morda želeli večje produktivnosti, ne moremo tega kriviti naših znanstvenikov, ampak ozke razmere, v katerih živimo, ko je težko in včasih celo nemogoče najti založnika. Da to ubija večji znanstveni razmah, je na dlan. Tisto, kar lahko zagleda beli dan, mora biti znanstveno na višku, obenem pa tudi širokega praktičnega značaja, kajti v nasprotnem primeru je vsak poizkus končan s polomom. Znanstveni publicistiki so pri nas postavljene jako ozke meje.

Znanstvena produktivnost je seveda v prvi vrsti posledica popolnoma urejenih razmer, v katerih je znanstveno delovanje mogoče. Tu pridemo zopet do vprašanja izpopolnitve naše univerze v pogledu prostorov, opreme, dotacij, skratka vseh predpogojev, ki bi mogli zagotoviti naši univerzi nemoten obstanek in razvoj. Kljub neštetim prizadevanjem, peticijam in shodom ni naša univerza delčna tistega, kar ji gre. Če dobimo malenkost, je to za nas praznik, ne glede na to, s kakšnim namenom je bila drobtinica podarjena in kdo si hoče za to lastiti nevenljive zasluge. »Naša misel« je nešteto krat iznašala potrebe naše univerze, te zahteve so znane vsej javnosti in tudi tistim, ki imajo danes možnost, da jih do najvišje mere ostvarijo. Prepričani smo, da jih bodo, če jim je naša mlada univerza res toliko pri srcu, kot smo imeli priliko slišati zadnji čas.

Če torej resumiramo gornje in postavimo vprašanje, koliko je naša univerza v dvajsetih letih stvarno doprinesla koristim naroda, moramo reči, da je v znanstvenem pogledu in v pogledu strokovne izobrazbe našega akademika storila svojo dolžnost in opravičila v tem pogledu svoj obstanek. Če pa pogledamo njene rezultate s stališča, ki smo ga označili v uvodu z besedami: »... najvišji vzgojni zavod širokih, razumnih in nujnih intencij, ki... bo le nov most med najbližjima si jugoslovenskima plemenima«, ne moremo izreči onega priznanja, ki smo ji ga dali za njen znanstveni uspeh. V tem pogledu naša univerza, žal, ni storila mnogo. Njeno stališče je bilo preozko, premalo je iz nje izvirala zavest, da smo Jugoslovenci usodno povezani med seboj in da je potemtakem tudi naloga in dolžnost univerze, da to prepričanje jača, potencira do najvišje mere in tako prispeva k izgrajevanju in utrjevanju naše bodočnosti. To delo je naša univerza zametovala in puščalo pri vsem drugem v nemar smatrajoč morda, da ne spada v njen okvir, ampak v delokrog akademskih društev. Naša univerza v tem pogledu še ni stopila v vrsto onih univerz, ki jim je ta naloga tudi nad vse važna in ki jim daje svojevrstno obeležje prave nacionalne univerze. Zlasti danes je ta naloga univerze klic časa. Ne dogmi — narodovi duši je treba odpreti vrata in jo voditi po pravi poti. Odnos univerze do naroda se mora izkazati v novi obliki. Univerza ne sme biti od naroda z visokim obzidjem odgrajen košček samostojnega življenja. Narodov položaj in njegova usoda morata zbuditi na univerzi reakcijo in ta mora v življenju naroda zopet biti opažena. Univerza mora delati z narodom za narod.

Toda tu je treba začeti pri korenini. Postavlja se vprašanje vzgoje študenta in odnosa profesorja do akademika, kar se mora popolnoma izpremeniti. Ali lahko danes govorimo o vzgoji študenta, ali lahko govorimo o profesorjevih vplivih nanj? Morda na teološki fakulteti in v katoliških akademskih društvih, kjer za zahteva in izvaja popolna duhovna podreditev, drugje komaj verjetno! Vzgoje in vplivov pa je treba — ne politično priganjaške, ampak človeške. Tu se morata uveljavljati profesorjeva osebnost in avtoriteta. Dandanašnji akademik je jako mlad, ko pride na univerzo. Naravnost neodpustno je, da je prepuščen v vrtincu akademskega življenja samemu sebi ali neodgovorni in često destruktivni okolici, ki ne more izvajati nanj dobrih vplivov. Tu bi bil koristen poseg profesorja, ki se pa mora zavedati svoje naloge. On ne sme biti samo oblikovalec bodočega poklicnega človeka, nego celokupne osebnosti mladega akademika.

Danes tega skoro nikjer ne opazimo. Razmerje med profesorji in študenti ni intimno, med njimi ni niti one povezanosti, ki bi jo moral narekovati osnovni odnos med učiteljem in učencem. Profesorji so večinoma, žal, samo katedrski predavatelji, katerim popolnoma zadošča, da v redu opravijo svoja predavanja; za druge se ne brigajo. Niti seminarne vaje, ki bi po svojem značaju morale služiti poleg znanstvenega poglobljanja tudi večji poglobitvi stikov med profesorjem ter akademikom in vsaj do neke mere individualni obdelavi študenta, nikoli ne prekoračijo ostro začrtane meje med učiteljem ter učencem. Tako je lahko prišlo do te-

ga, da je naša univerza v tem pogledu po eni strani na nadvse visoki, previsoki stopnji, dočim v drugem pogledu vladajo na njej razmere, ki skoro sličijo srednješolskim. Nešteti so primeri takega neumestnega srednješolskemu podobnega tretiranja akademikov. *Včasih je mladina romala na univerze k učiteljem in se od njih vračala obogatena in navdušena med narod. Univerze so često kovalе usodo svojega naroda, če je bila na njih le ena močna avtoriteta. Želimo, da bi bilo med našimi profesorji nekaj takih, ki bi oboževali ideal masarykovskega učitelja in vsaj skromno skušali hrediti za njim.*

Vidimo torej da je nujna preosnova odnosov med profesorjem in študentom, če hočemo našo univerzo tudi v tem pogledu dvigniti. Ne samo profesor, tudi akademik mora biti na naši univerzi spoštovan človek, ki ima sicer gotove dolžnosti, a ima tudi neke pravice. Ne želimo, da bi se na naši univerzi ponavljali primeri dostojanstva univerzitetnega življenja protivnega postopanja z akademiki, ki je na njej sicer vsakdanje. Naša univerza si bo pač morala v tem pogledu iskati vzorov drugod, če iz lastne srede ne bo našla izhoda iz položaja, kakršen danes na njej v tem pogledu vladajo in ki je škodljiv.

Morda bi se dalo ob tej priliki iznesti še marsikaj, kar bi bilo koristno na naši univerzi spremeniti, če ji želimo res le dobro in če nečemo, da v nekem pogledu okosteni. Nekaterih vprašanj se bomo dotaknili še v naslednjih številkah in tako z dobronamerno kritiko skušali po svoji moči doprinesiti svoj delež k nje dvigu.

Po proslavi 20-letnice univerze

Zadnji čas smo doživeli Slovenci nekaj svojevrstnih primerov, ko so se v politične namene skušale izrabiti zgodovinske proslave gotovih dogodkov ali dejstev. V to vrsto spada tudi proslava dvajsetletnice Aleksandrove univerze, ki je, dasi proglašena za uradno — biti bi morala torej praznik vseh, brez kakršnekoli najmanjše enostranske pobarvanosti — zašla in kar je treba pribiti, h o t e zašla v politične vode ter se izprevrgla v hvalisanje zaslug nekega baje zelo zaslužnega »voditelja«. Ker je bilo z gotovimi ukrepi poskrbljeno, da je naša javnost jako malo izvedela o stvarih, ki so se dogajale za kulisami pri pripravah za to »uradno« proslavo, je potreba, da iznesemo par momentov, ki bodo stvar pokazali v pravi luči.

Za proslavo dvajsetletnice naše univerze je bil na univerzi sestavljen akcijski odbor, ki so ga sestavljali delegati kulturnih klubov brez razlike priprave ter nekaj odbornikov Akademске akcije. Med delegati je vladalo prepričanje, da bo proslava dvajsetletnice res prava manifestacija vseh za našo najvišjo kulturno ustanovo in da se bo lahko odbilo vsa ona prizadevanja, ki so se že takrat nakazovala, namreč, da bi naj se proslava izvršila tako, kot se je to kasneje res dejansko izvršilo. Že prvi razgovori v akcijskem odboru o sestavi programa proslave so jasno pokazali, kakšne namene imajo nekateri. Razgovori so se končali s tem, da so nacionalni akademiki zapustili akcijski odbor, že preje so izstopili iz njega tudi levičarski akademiki. Tako je akcijski odbor, ki si je dal izdelati tudi lepo štampiljko, s katero je opremljal dopise, stvarno predstavljal le skupek nekaterih katoliških samozancev, manjšino, ki po izstopu nacionalne in levičarske skupine ni predstavljalo več akademikov Aleksandrove univerze ter tudi ni bila upravičena lastiti si naziva akcijski odbor. Toda — s tem nazovi akcijskim odborom je »uradno« sodeloval rektorat! Vodstva se je polastil neki Leskovar, iz raznih »priveditev« na univerzi že znana pojava, ki bi moral na proslavi v Univerzi imeti nekaj govor, v imenu akademikov Ljubljanske univerze najbrže. Jasno je, da dotični gospod za takšno stvar ni imel nobenega odobrenja od večine akademikov Ljubljanske univerze in bi torej govoril lahko le v imenu svojih mladih političnih prijateljev. Stvar pa se je seveda nekako zasukala, baje po posredovanju Zarje in ta gospod je moral v veliko ogroženje vernih Stražarjev, svoj govor spraviti v žep.

V pojasnilo, kakšne razmere so zavladale na univerzi ob pripravah za proslavo dvajsetletnice, je JNAD Jugoslavija dala javnosti izjavo, ki jo v celoti prinašamo:

»K proslavi dvajsetletnice naše univerze.

V proslavo dvajsetletnice univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani se je zbral akcijski odbor, sestavljen iz delegatov vseh svetovno nazorskih klubov na naši univerzi in iz nekaterih odbornikov Akademске akcije. Nacionalni akademiki so se tudi temu pridružili, v zaupanju, da bo proslava res prava nepolitična prirediteljev vseh Ljubljanskih visokošolcev. Že v začetku so se pa pojavile neke težnje, ki bi dale, ako bi se uresničile, tej manifestaciji, ki smo si jo vsi želeli, popolnoma politični značaj. To je privedlo do odstopa levičarskih akademikov. Naša skupina pa je v želji, da bi ohranila solidarni nastop, pristala na velike koncesije katoliškim akademikom ter s tem pokazala vso voljo za sodelovanje. Vendar so se pa pri konkretni organizaciji pokazale nepremostljive zapreke. Mi smo, hoteli podariti strogo nepolitični značaj te proslave, predlagali kot govornike vse tri tedanje slovenske ministre, ki so bili v vladi, katera je univerzo ustanovila. Katoliški akademiki na ta naš popolnoma umestni predlog niso pristali ter so s tem pokazali, da jim ni samo do prave manifestacije dvajsetletnice univerze. Zato se je tudi naše društvo umaknilo iz akcijske odbora, v katerem ostanejo samo še vsi katoliški akademiki. Iz navedenega sledi, da proslava dvajsetletnice univerze ne predstavlja skupne akcije vseh akademskih skupin in ima le določeno politično obeležje.

JNAD Jugoslavija.«

Iz gornje izjave sledi, da je vsa nacionalna in napredna javnost »uradno« proslavo dvajsetletnice bojkotirala. Starešinska organizacija Jadran in JNAD Jugoslavija sta dvajsetletnico naše Almae matris proslavili v svojem krogu. Na proslavi, ki se je vršila v dvorani Udruženja inženjerjev, se je pokazala enodušna volja vseh, da podpirajo po svojih močeh naš najvišji znanstveni zavod. Klene besede govornikov, ki so prikazovali borbo naprednega življa za našo univerzo in njen napredek, so žele vsestransko priznanje. Vse obsebe pa je bilo tudi deležno premišljeno vpreženje »uradne« proslave z izvolitvijo najmlajšega doktorja prava v politični strankarski voz in rušenje narodove enotnosti takrat, ko je to nujna zahteva vsakega kulturnega naroda, posebno še radi okolnosti, da so tisti, ki so »uradno« proslavljali univerzo, k njeni ostvaritvi najmanj doprinesli.

*

»Uradna« proslava dvajsetletnice je jakó razgibala naše katoliške kroge. Tako imenovani katoliški tisk se je na dolgo in široko razpjal o slovenski univerzi o težkih borbah in o neveljnih zaslugah

glavnega slavljence zanj. Ugledni Stražarski list »Straža v viharju«, se je poleg otroško vdanih izlivo večne Modrosti v slavnostni številki povzpelo celo do trditve, kot je n. pr. sledeča: »Dobro vemo, da brez njega (najmlajšega doktorja Slovenske univerze) ne bi bilo niti Slovenske univerze, niti ne bi Slovenska univerza rasla? Prepričani smo, da je ta stavek prišel pomotoma med ostali tekst in da bo »Straža v viharju« to trditve v eni prihodnjih številkih popravila. Vemo, da je osebno dr. Korošec jako skromen in resnicoljuben človek, ki ne bo dopustil, da bi se o njem nekaj, kar je brez podlage, serviralo javnosti. Radi skromnosti so tudi izostale, tako smo prepričani, določnejše navedbe njegovih zaslug za slovensko univerzo, ki jih je bilo toliko čuti, da, celo iz ust velikopolitičnih oseb, ki niso baš na »najboljji nozi« z našim uglednim slavljencem. Ali kljub temu bi želeli, če bi n. pr. »Straža v viharju« prinesla nekaj dejstev o borbi dr. Korošca za slovensko univerzo, da nepoučeni mogoče ne bi dvomili o tem, da obstoje.

Dostikrat smo že ugotovili, da je »Straža v viharju« nadvse interesanten humorističen list. To našo večkratno ugotovitev moramo sedaj, ko ležita pred nami dva zadnja izdelka miniaturnih (to je sedaj v modi) možganov, ponoviti. Če je seveda poleg humorja nametanih tudi nekaj debelih, ki ne odgovarjajo resnici, to humor dela še slastnejši. Evo par primerov!

»Straža v viharju« prinaša iskrene čestitke najmlajšemu doktorju ljubljanske univerze — dr. Korošcu. V tej čestitki, kakor tudi drugod, kjer je le malo prostora, povečuje njegove zasluge za slovensko univerzo. Tako pravi n. pr.: Ta čast je bila podarjena dr. Korošcu za njegove *velike zasluge za ustanovitev, ohranitev in razvoj ljubljanske univerze*. Na drugem mestu isto, skratka, preporno je vsepovsod osebnega peveličevanja. Človek dobi vtis, da je proslava univerze le postranskega pomena ali da naj služi kvečjemu le za politično afirmacijo človeka, ki je tega danes potreben. Da so pri tem potisnjeni v stran vsi, ki so se za univerzo res trudili in borili, je jasno. Radi tega bi bilo odveč izgubljati besede. Seveda »Straža« ni pozabila ogreti »Slovenčevih« tendenčnih zavijanj o odsotnosti ministra dr. Kramerja na seji ki je dala Slovenceem po desetletnih borbah in naporih slovensko univerzo. Smatralo je celo za potrebno, da to natisne z najdebelejšimi črkami in tako ponovi ostuden napad, ki je bil seveda razkrinkan že v onem trenutku, ko je zagledal luč sveta v Kopitarjevi ulici.

Zanimivo je »Straža« zuala prikazati izstop nacionalnih in levičarskih akademikov iz akcijskega odbora za pripravo proslave. Nacionalni akademiki so po njenem mišljenju odšli radi tega, ker na programu proslave poleg govora dr. Korošca ni bilo govora dr. Kramerja in ker se program »ni mogel več izpremeniti«. Treba je pojasniti: program se je takrat šele sestavljal in bi ga bilo kaj lahko izpremeniti, če bi bilo le nekaj dobre volje. Ker pa te ni bilo in je bila očividna namera izrabiti proslavo univerze v politično manifestacijo — zato so nacionalni, pa tudi levičarski akademiki akcijski odbor zapustili. Mi razumemo »Stražo« in njene pokrovitelje, da skušajo prikazati vso proslavo v obliki, kakršna je bila, kot izraz vseh Slovencev, da bi lahko iz tega kovali politični kapital; ali takšne želje se odlikujeje le po veliki pobožnosti in po ničemer drugem, najmanj pa po verjetnosti. To postavlja v jako lep položaj »Stražo«, ki govori o »veliki radosti slovenskega naroda« radi izvolitve našega narodnega voditelja dr. A. Korošca kot se izraza, za častnega doktorja naše univerze. Ob enem daje tudi lepo sliko mentalitete »narodno zavodne akademске mladine«, kot imenuje svoje prijatelje.

»Straža« omenja v svojem pisanju tudi taborsko dobo in njene zasluge za našo univerzo. Res je, taborska doba je prinesla mnogo novih pobud v borbah za njo. Ali nam se postavlja drugo vprašanje — koliko so tisti, ki si danes laste zasluge za našo univerzo, na teh taborih sodelovali. Mi imamo v spominu le tabor, ki se je imenoval I. katoliški shod l. 1892. v Ljubljani in ki se je postavil proti univerzi v Ljubljani, dasi govori »Straža« v razprtem tisku o zahtevah po *slovenski univerzi*, ki so se pojavile l. 1848. Kje je bila »Straža« in njeni simpatizerji še takrat, saj se je leta 1892. izrekala proti univerzi sploh, kamoli da bi postavljala

celo zahteve po slovenski univerzi. Kdo takrat ni razumel pomena te univerze: ali tisti, ki si danes laste zasluže zanjo ali oni, ki jim očita »Straža« odpadništvo, ki je pripomoglo k temu, da v »Belgradu« niso mogli prav razumeti pomena Slovenske univerze za Jugoslavijo.

Predelec bi sedlo, če bi hoteli iznašati vse, kar je nečuvstvo zavitega v »Straži«. Le nekaj bi vprašali h koncu njo in »Slovenca«. Zakaj nista prinesla genljičvega in preprostega govora dr. Korošca iz Uniona v celoti, tistih nežnih izlivov žuborenja v dolini Dragi na Gorenjskem in onega duhovitega uvoda, ko je na ploskanje dr. Korošec odgovoril: »Oprostite, sedaj ni na dnevnem redu plo-

skanje, ampak slavnostni govor dr. Korošca in to sem jaz, oprostite.« Slovenski narod bi bil gotovo ganjen, če bi mogel v okrajšanem govoru, ki ga je prinesel »Slovenec«, brati tudi te drobne šalice.

Proslava dvajsetletnice univerze je za nami, ostale pa so zanimive reminiscence, ki jih bomo pomnili še dolgo. Dr. Šutej je v svojem govoru na proslavi v Unionu dejal med drugim: »Kadar narod odreja temelje in pogoje svojega dela in življenja, je nezmisljiv. Prav tako se ne more zmotiti narod takrat, kadar ocenjuje delo svojih mož.« To so gotovo globoke in resenične besede. Mi vemo, da bo prišel čas, ko bo *res narod* ocenjeval delo svojih mož in tudi ocenil zasluže *pravih mož*.

Prešernov „Krst pri Savici“ in Njegošev „Gorski venac“

V decemberski številki revije »Modra ptica« je naš književnik g. Vladimir Bartol objavil izredno zanimivo razpravo o gornjem vprašanju. Primera med obema pesnitvama, ki jo je pisatelj podal, je zelo dobra in smatramo za svojo dolžnost, da nanjo opozorimo svoje čitatelje. V današnji idejni neuravnovesenosti in tavanju predstavlja vsak tak poskus, ki išče smernice za pot v bodočnosti v naši daljni preteklosti izredno važen prispevek k pozitivnemu izgraževanju in zakoreninjenju našega duha v njegovih lastnih tleh. Edino s takim delom bomo našli vir, iz katerega bomo lahko trajno črpali nove soko-ve, kateri nas ne bodo zastrupljali, temveč poživiljali in ne bo se nam bati, da bi naše delo bilo v nasprotju z interesi in duhom one narodne skupine, ki ji pripadamo. Bartolova razprava je napisana v tem duhu in zato naj nam bo dovoljeno, da v par besedah podamo njeno vsebino.

Uvodoma avtor ugotavlja, da slovenski izobraženci vse premalo poznamo Njegošev »Gorski venac« in nadaljuje: »Toda vse se mi zdi, da je »Gorski vijenec« tisto delo, ki bi moralo prav nas Slovence krvavo resno zanimati in ki bi ga moral sleherni ud naroda dobera poznati. Je namreč v svojem bistvu druga možna rešitev problema, ki si ga je bil zastavil Prešeren v »Krstu pri Savici«.

»Jedro problema je v tem:

Kaj naj stori majhen narod oziroma njegov vođa, ki mu je bila naložena težka odgovornost, da bdi nad narodovo svobodo, ko slednjo ograža silen in krut sosed? V najnovejši zgodovini imamo dva odgovora na to vprašanje: češki in poljski. Obe te možnosti pa sta v svojih nesmrtnih delih podala tudi Prešeren in Njegoš: Prvega rešitev odgovarja češki, drugega pa poljski rešitvi (samo slednja z drugačnim izidom).*

Mnogi obsojajo Prešerna, ker je dopustil, da njegov junak Črtomir končno klone. Toda Prešeren ni mogel drugače izpovedati resnice o usodi svojega naroda. Drugi bi morda resnico olepšal, a on kot genij tega ni smel.

Slično je s črnogorskim vladiko. »Naj bodo nazori o črnogorski odgovornosti ali neodvisnosti v zgodovini še tako različni, eno ostane neizpodbitno: Črnogorec ni nikoli odložil orožja iz rok, ni nikoli postal »raja«, se ni nikoli odpovedal pravicam svoje svobode. Naj se je zdaj naslanjal na Benečane, pozneje na Ruse ali celo na Avstrijo, vselej je služil predvsem interesom svoje domovine. Genij, ki je hotel upodobiti ta večni boj za ohranitev narodne samostojnosti, je moral prav tako zajeti to resnico, kakor je Prešeren svojo.«

Zatem prehaja avtor na vsebino »Gorskega vijenca«, katero dobro prikazuje s posrečeno izbranimi citati in razlago. Mislimo, da je ista vsem vsaj približno znana in predelec bi zašli, ako bi jo tu navajali. G. Bartol je dobro podčrtal kult junaštva in neugasljive želje za svobodo in — ravico teh osnovnih potez črnogorskega narodovega značaja, ki jih »Gorski vijenec« neprekosljivo podaja in s katerimi etično opraviči ta, površno pogledano, grozen zločin: pokolj vseh narodnih izkoreninjenecv z nji-

* Op. ur.: Danes nam to drugo rešitev še bolje ponazoruje finski narod s svojo heroično borbo za ohranitev svobode.

hovim narodom vred. Sledi primerjanje s »Krstom pri Savici«.

Nato zaključuje: »Krst« in »Vijenec«, dve genialni pesnitvi, sta izraz sorodnega duha, ki bi ga imenoval duh južnega slovanstva. Dva vrhunca, dve rešitvi istega problema. S svojih višav si podajata genija bratsko roko preko nas, ki smo po neki zloborni usodi, še bolj pa po naši omejenosti in po zločinskih vplivih prekletega tujstva med seboj sprti, kakor nekoč srbski velikaši pred kosovsko bitko.

Velikaši, proklete im duše,
Na komate razdrobiše carstvo ...

Toda pesnik, velik glasnik narodove usode, nam daje opomir in navodilo za naše ravnanje. Saj je v sebi strnil vse koristne izkušnje nešteti bojov skozi mnogo stoletij. Po čudnih peripetijah usode je prišel naš slovenski narod spet tja, kjer se začelja Uvod h »Krstu pri Savici«. Ali bomo še enkrat morali doživeti Črtomirovo tragedijo? Ali pa si bomo vzeli za sveti vzgled nauk črnogorskega vladike, tega gospodarja nad par stotisoč dušami, ki se je postavil v bran atomanskemu carstvu nešteti milijonov? Ali bomo lično klonili ali se epično borili? Mnogo smo čitali zadnje čase o problemih malega naroda. Zgodovinske, praktične rešitve, ki jo je s krvjo izpil črnogorski narod in upesnil njegov vladika Njegoš, se ni nihče spomnil.«

Redko srečamo v naših revijah tako pozitivno napisane in utemeljene članke. Zato smo avtorju kar nekam hvaležni za njegov zanimiv donesek.

B. S.

Mimogrede

§ 237 OBČE UNIVERZITETNE UREDBE

§ 237 Obče univerzitetne uredbe pravi: »Naslov častnega doktorja se sme dati samo osebam, ki so posebno zaslužene za znanost.«

KLERIKALNI TISK SE JEZI
NAD DR. GOSARJEM

Klerikalni tisk se zgraža nad dr. Gosarjem, ki je, daš vabljen na proslavo dvajsetletnice univerze, tisti čas raje presedel v kavarni.

»BOGA NA UNIVERZO«

Pod naslovom »Boga nazaj na Univerzo«, piše »Straža v viharju« med drugim tudi sledeče: »Nazaj k tistem Sv. Duhu, ki je oblikoval božjo ustanovo Cerkev na zemlji, edino in edinstveno moralno silo, ki bo svet rešila. Nazaj h Krizanemu, ki je dejal o sebi, da je Pot in Resnica. Zato pričakujemo in želimo, da izkaže naša Univerza Bogu pravo čast in pravo mesto in da slovesno ustoliči križ na univerzi kot simbol in poročstvo naše skupne kulture in boljše bodočnosti.«

S to zahtevo naučenja »Straža v viharju« ponovno razpravo, ki se je vodila med našim listom in njo že lansko leto. Gre za razmerje med vero in znanostjo. Mi smo se iz načelnih razlogov izrekli za absolutno svobodo znanstvenega delovanja naše univerze in proti vsakršnemu poskusu utesniti to njeno pravico s kakršnimikoli dogmami verskega ali drugačnega značaja. Ne gre tukaj za Boga, nego za stremljenje monopolizirati vzgojo naše mladine in jo podrediti klerikalnim interesom.

Papirnata borba proti komunizmu

V zadnjem času smo pri nas pričla zelo vnete papirnate borbe proti komunizmu. Papirnat pravimo radi tega, ker se ista vrši s propagiranjem gotovih lepih in neoporečno plemenitih načel, katerih se pa na žalost vprav njihovi razglaševalci niti malo ne držijo.

Mislimo na brošure, ki jih tedensko izdaja naše katoliško časopisje. Misel sama na sebi ni slaba in pozdravili bi jo kot vsako drugo slično akcijo proti skupnemu sovražniku — komunizmu, ki preti v primeru svoje zmage pogaziti mnogo važnih, tekom stoletnega razvoja evropske kulture pridobljenih dobrin. Sem spada v prvi vrsti prepričanje o nadrejenosti duha nad materijo, svoboda misli, pravica poedince na lastno osebnost in nacionalna zavest, kar vse tudi mi prav vneto zagovarjamo. Toda pri tej propagandi je nekaj, kar nas moti. Obstojajo gotove napake, tehnične z ene, a ideološke narave z druge strani in zdi se nam, da iste ne odgovarjajo popolnoma smotru, ki si ga je ta akcija postavila.

Prvo, čemur moramo ugovarjati, je dejstvo, da mečejo katoliško usmerjeni avtorji teh brošur vse svoje nasprotnike v en koš in to vedno v najbolj očrnjenega. V tem primeru so vsi komunisti. »Oče liberalce, sin komunist«, je ton, ki stalno odzvanja iz njihovih razlag. Mar ni to nes pametno? S tem samo večajo število svojih nasprotnikov tudi na področju, kjer bi morali z njimi sodelovati vsaj v nekem tihem, ako že ne celo dogovorjenem soglasju. Saj so tu v vprašanju stvari, ki celo presegajo okvir samo obče narodnih ter segajo v področje splošno kulturnih interesov in bi se pred njimi morali umakniti čisto strankarski interesi v ozadje. To bi pričakovali posebno od onih, ki vedo toliko povedati o svoji politični zrelosti.

S tega vidika tudi ne moremo odobravati razdeljevanje obravnavanih brošur med srednješolsko mladino. S tem se namreč v njene vrste vnaša duh dnevnne politike, kar ni v korist dobri vzgoji. Med srednješolsko mladino spadajo čisto idejne brošure, objektivno pisane, ki nimajo nekih prikritih, čisto strankarsko političnih tendenc. Take so krvavo potrebne, toda na žalost jih še vedno nimamo.

Drugič se te brošure bavijo z razlago večno lepim in moralnim krščanskim resnic ter skušajo z njimi pobijati idejne temelje komunizma. A če pogledamo v naše politično dogajanje, vidimo, da ni nikjer onega vzdušja, ki bi nam obetalo, »da bo beseda meso postala«. Nikjer nimamo vzgledov in ti so vendar nekaj, brez česar je vsaka teorija obsojena na propast. Lepo je govoriti o ljubezni do bližnjega, o pravici in resnici. Toda kaj vse to pomaga, ako nam baš delo one skupine, čije neposredno podrejeni so ravno pisci in izdajatelji teh brošur, povsod dokazuje, da ni ne kruha ne časti, za nikogar, ki z njo ne soglaša. Naše slovensko politično življenje je že dovolj zagrizeno in ne bi škodilo, ako se to nekoliko omili. Treba je pokazati krščanstvo tudi v dejanju. Sama droppaganda ne bo zadostovala, posebno če je v nasprotju s stvarnostjo. Radi tega smo jo tudi imenovali papirnata.

Končno še en idejni ugovor. Brošure skušajo z verskimi momentimi pobijati moderno komunistično idejo. Mislimo, da to ne vodi k uspehu. Ne živimo več v srednjem veku, ko so religije predstavljale glavno idejno vodilo širokih mas. Že z zmago humanizma so se morale njihove trde dogme umakniti svobodno raziskujočemu duhu. Tu se proti močnemu sovražniku postavlja prestar in prevč oslabljen nasprotnik. Prejšnje mesto verskih pokretov kot gibal širokih množic so po važnosti v današnjem času prevzele druge ideje. In med njimi zavzema nacionalna vsekar najvažnejše mesto. Ona je edini resni in enakovredni nasprotnik komunizma. Nje bi se morali pisatelji protikomunistične literature v prvi vrsti posluževati, ker je mnogo otipljivejša, kot pa visoko idealne, a metafizične krščanske dogme. Toda pisatelji teh brošur tega niso napravili, kajti v primeru bi morali priznati gotov pozitivizem tudi jugoslovenskim nacionalistom, kar pa nikakor ni v njihovem interesu.